

OPKOMST VAN DE HALSBANDPARKIET IN NEDERLAND EN UTRECHT

André van Kleunen

De halsbandparkiet (*Psittacula krameri*) komt van oorsprong voor in Afrika, in een gordel ten zuiden van de Sahara en op het Indisch subcontinent en aangrenzende gebieden. Inmiddels leven in verschillende delen van West-Europa forse populaties halsbandparkieten, waaronder Nederland. Het gaat om nakomelingen van ontsnapte kooivogels die zich in stedelijk gebied handhaven en uitbreiden.

Herkenning en ecologie

De halsbandparkiet (40 cm) wordt gekenmerkt door een groen verenkleed en rode bek. Het volwassen mannetje heeft een zwarte keel en roze nekband. In het oorspronkelijke leefgebied komt de halsbandparkiet voor in verschillende habitats met bomen: savanneachtige landschappen, loofbossen en dennenbossen. Ook leeft de soort in door de mens gecultiveerde gebieden. In Nederland en andere landen in Noordwest-Europa kiest de vogel voor plekken met oude bomen, zoals parken en andere kleine bosjes, in of nabij stedelijk gebied.

Het menu van de halsbandparkiet bestaat, zowel in het oorspronkelijke verspreidingsgebied als in Nederland, uit plantaardig voedsel zoals zaden, scheuten, knoppen en vruchten, met een klein aandeel ongewervelden. De soort foerageert ook op door mensen verstrekt voedsel in tuinen. De halsbandparkieten nestelen solitair of in losse kolonies. Ze broeden in holen, maar maken zelden zelf nestgaten. Ze gebruiken vaak gaten van andere holenbroeders, vooral spechten, en knagen deze indien nodig zelf verder uit. Ook broeden ze in gebouwen (kieren in muren) en nestkasten.

Halsbandparkieten broeden vroeg in het seizoen. Uit België is bekend dat ze al in februari-maart eieren kunnen leggen. De legselgrootte bedraagt doorgaans drie tot vier eieren, maar tot zes eieren is mogelijk. Deze worden door het vrouwtje in 22 tot 24 dagen uitgebroed, terwijl het mannetje waakt. De jongen verlaten na zes weken het nest en worden daarna nog twee weken door de ouders gevoerd.

Halsbandparkiet - Ramona Falkenreck

Risico-analyse effecten inheemse soorten

Bij veel opkomende exoten wordt de vraag gesteld of ze schadelijk kunnen zijn. In 2010 heeft Sovon Vogelonderzoek Nederland een risico-analyse uitgevoerd voor de halsbandparkiet in Nederland (van Kleunen et al. 2010). Hiervoor werd, op basis van beschikbare studies, onder meer onderzocht of en in hoeverre de soort schadelijke effecten zou kunnen hebben op de biodiversiteit.

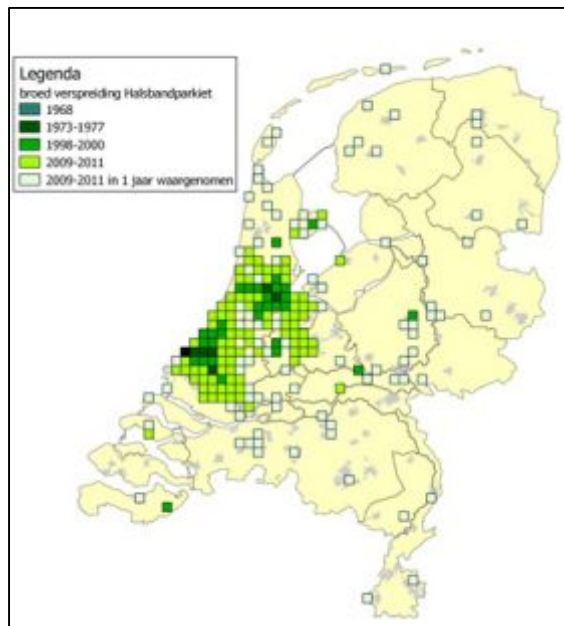
De halsbandparkiet zou ecologische schade kunnen aanrichten door nestconcurrentie met vogels die in boomholten broeden en vleermuizen die boomholtes bewonen. Zo toonde een Belgische studie in een experimentele situatie concurrentie met boomklevers aan. Tevens werd in een andere Belgische studie een negatief verband aangetoond tussen dichtheden van halsbandparkieten en boomklevers, wat op concurrentie wijst. Maar andere studies in het buitenland konden deze conclusies niet bevestigen en vonden geen aanwijzingen van concurrentie tussen halsbandparkieten en inheemse holenbroeders. Nader onderzoek is nodig om vast te stellen of en in hoeverre dit optreedt in Nederland.

Verspreiding en aantalsontwikkeling

In Nederland dateren de eerste waarnemingen van vrij rondvliegende halsbandparkieten uit de jaren zestig. Het eerste geregistreerde broedgeval deed zich in 1968 in Den Haag voor. Daarna vestigde de vogel zich, waarschijnlijk door onafhankelijke introducties, in Rotterdam, Amsterdam en Haarlem, waarna de soort zich geleidelijk uitbreidde (figuur 1).

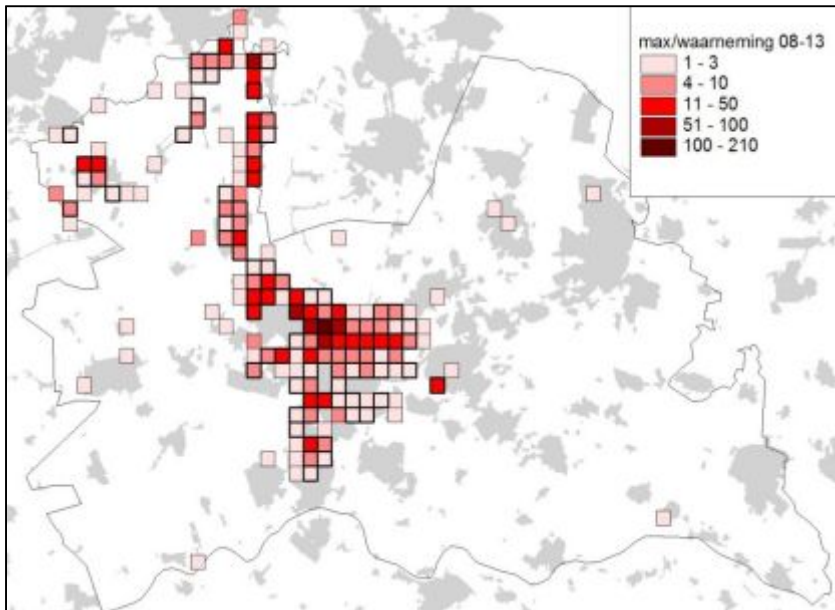
Volgens de SOVON Broedvogelatlas kwam de soort in 1998-2000 in 37 atlasblokken als broedvogel voor (Sovon Vogelonderzoek Nederland, 2002). Er bestaat nog geen recent landsdekkend beeld van de verspreiding, maar uit losse waarnemingen blijkt

dat de soort tegenwoordig in minimaal 118 atlasblokken voorkomt. De halsbandparkiet heeft zich in grote delen van de Randstad in en om stedelijk gebied gevestigd, oostelijk tot in de stad Utrecht. Verder zijn er veel incidentele waarnemingen uit andere delen van Nederland, van Zuid-Limburg tot de Waddeneilanden.

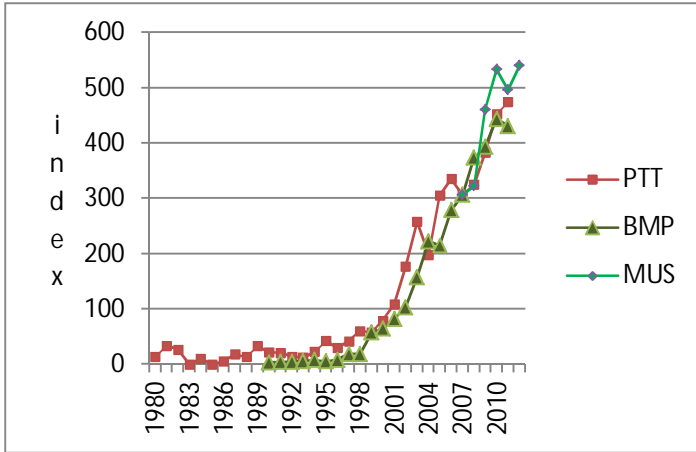
Figuur 1 Broedverspreiding halsbandparkiet in Nederland in verschillende perioden (2009-2011 is indicatief op basis van op losse waarnemingen uit Waarneming.nl).

In Utrecht was de halsbandparkiet tot halverwege 2000 een incidentele verschijning. Daarna nam het aantal waarnemingen toe. Het lijkt er op dat de soort zich vanuit Amsterdam via de landgoederen langs de Vecht heeft uitgebreid naar Utrecht. Figuur 2 geeft een indicatief beeld van het recente voorkomen van de soort op basis van doorgegeven losse waarnemingen (Waarneming.nl). De nadruk van de verspreiding ligt in het noorden van de stad Utrecht en in de dorpen/landgoederen langs de Vecht. Daarnaast lijkt de soort zich te hebben gevestigd in Nieuwegein en Mijdrecht. Oostelijk wordt de soort regelmatig gezien bij De Bilt en vooralsnog incidenteel in Soest en Amersfoort.

Figuur 2 Indicatief beeld van het recente voorkomen van de halsbandparkiet in Utrecht op kilometerhokschaal en de relatieve talrijkheid op basis van het maximum aantal waargenomen halsbandparkieten in 2008-2013. In de kilometerhokken met een dun kader is van de soort één waarneming doorgegeven. Dit beeld is samengesteld op basis van losse waarnemingen (Waarneming.nl).

De aantalsontwikkeling van de halsbandparkiet wordt door Sovon (Sovon Telprojecten) gevolgd door middel van punttellingen en tellingen in telgebieden (steekproeftellingen), zowel in de winter (PTT-project) als in het broedseizoen (BMP- en MUS-project). De indexwaarden die per jaar zijn berekend uit de gegevens verzameld binnen deze projecten, vertonen alle een toename (figuur 3). Wel lijkt de laatste jaren de toename wat afgevlakt. Dit houdt mogelijk verband met de relatief strenge winters van 2010/2011 en 2011/2012. Ook de afgelopen winter was weer koud. Het is nog niet duidelijk hoe dit zijn weerslag heeft gehad op de aantallen halsbandparkieten.

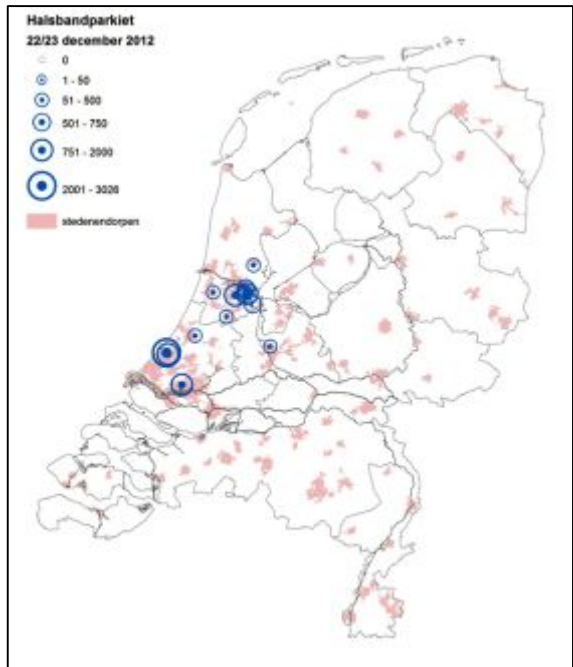

Figuur 3 Geïndexeerde aantalsontwikkeling halsbandparkiet in de winter (PTT) en in het broedseizoen (BMP en MUS).

Halsbandparkieten bezoeken vooral 's winters gemeenschappelijke slaapplaatsen.

Om een beeld te krijgen van de totale populatie-omvang worden deze slaapplaatsen elke winter simultaan geteld. In de winter 2011/2012 werd het voorlopige record van 11.657 vogels vastgesteld. Op de grootste slaapplaats op de Hofvijver in Den Haag werden toen maar liefst 4135 vogels geteld. 2012/2013 laat conform de trend een lichte terugval zien; toen werden 10.670 exemplaren geteld (Klaassen 2013).

In Utrecht zijn slaapplaatsen bekend van Maarssebroek en Utrecht-stad, Geuzenplantsoen en de Zamenhofdreef, die wisselend bezet zijn. In tegenstelling tot het landelijk beeld lijkt de populatie in Utrecht toegenomen; afgelopen winter werden maximaal 310 vogels geteld (figuur 4).

Figuur 4 Ligging en grootte van slaapplaatsen van halsbandparkieten op 22-23 december 2012 (Klaassen 2013).

Gezien de trend en het (toenemende) areaal stedelijk gebied zou een verdere toename in verspreiding en aantallen kunnen worden verwacht in Nederland. De mate waarin is nog onzeker, en ook of en in hoeverre de soort in staat zal zijn om zich buiten de Randstad te gaan uitbreiden.

Literatuur

Klaassen, O. Halsbandparkieten in Nederland in de winter van 2012/13. Verslag van slaapplaatstellingen. Sovon-rapport 2013/18. Sovon Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, 2013.

Kleunen, A. van, L. van den Bremer, R. Lensink & P. Wiersma. De Halsbandparkiet, Monniksparkiet en Grote Alexanderparkiet in Nederland: risicoanalyse en beheer. SOVON-onderzoeksrapport 2010/10. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Nijmegen, 2010.

Sovon Vogelonderzoek Nederland. *Atlas van de Nederlandse broedvogels 1998-2000*. Nederlandse fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij & EIS Nederland, Leiden, 2002.

Sovon Telprojecten: www.sovon.nl/nl/onderzoek/telprojecten.

Dit artikel is een bewerking van eerder verschenen artikelen in "Kijk op Exoten 3" en de Exotenspecial in het tijdschrift Natura (zie www.sovon.nl/sites/), aangevuld met informatie over het voorkomen van de soort in de provincie Utrecht.